

прав інтелектуальної власності, передбачені нормами міжнародного права та національного законодавства окремих країн.

Література:

1. Ковальський В. С. Охоронна функція права: монографія / В. С. Ковальський. К. : Юрінком Інтер, 2010. 336 с.
2. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві : монографія / І. В. Венедіктова. К. : Юрінком Інтер, 2014. 288 с.
3. Омельченко А. В. Адміністративно-правовий механізм охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Юридична Україна*. 2025. № 7. С. 22–30.
4. Угода про заснування Світової організації торгівлі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_342#Text
5. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#n3
6. Чибісов Д. М. Охорона прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі. Автореферат на здобуття науково ступеня кандидата юридичних наук. Одеса. 2017.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-51>

ПОНЯТТЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СФЕРИ У АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ ВИМІРІ

Кропивна Катерина Олексіївна

*PhD, доцент кафедри приватного права
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна*

ORCID ID: 0000-0001-9309-0911

У доктрині демографічного знання категорія демографічного розвитку належить до найбільш дискусійних і водночас найменш усталених. Як наголошує В.С. Стешенко, у демографічній науці тривалий час переважало ототожнення розвитку з простим рухом населення, тобто зі змінами статистичних показників народжуваності, смертності чи міграції. Такий підхід, характерний для емпірично-статистичної демографії, дозволяє фіксувати масові наслідки демографічних явищ, однак не забезпечує розуміння їх сутнісного змісту

і не формує підґрунтя для теоретичного пояснення демографічних змін. Сам В. С. Шешенко обґрунтовує необхідність переходу до демологічного рівня аналізу, у межах якого демографічний розвиток розглядається як процес збереження історично сформованої міри населення. У такому розумінні розвиток поєднує кількісні параметри з якісними характеристиками людського потенціалу і відображає не лише зміну чисельності населення, а й стан його фізичного, соціального та духовного відтворення. Вчений підкреслює, що демографічний розвиток має сенс лише тоді, коли забезпечується відтворення населення у досягнутій історичній мірі як єдності якості та кількості, а не за рахунок формальної компенсації демографічних втрат[1, с.8-14].

У тісному зв'язку з категорією демографічного розвитку у науковій літературі розглядається поняття демографічної кризи. В.П. Піскунов пропонує трактувати демографічну кризу не як просту депопуляцію чи тимчасове зниження окремих демографічних показників, а як кризу демореальності, тобто надзвичайний стан, за якого людність втрачає здатність забезпечувати тривале й стабільне існування у досягнутій історичній мірі. Науковець наголошує, що демографічна криза є феноменом, який не може бути адекватно досліджений лише в межах демографічної статистики, оскільки вона фіксує лише зовнішні прояви кризи, не розкриваючи її глибинних причин[2, с. 244]. Особливу увагу В. П. Піскунов звертає на роль міграційної складової у формуванні демографічної кризи. На його думку, демографічна катастрофа починається тоді, коли до зниження якості населення приєднується стійкий негативний міграційний вплив, що проявляється у масовому відпливі населення з територій із несприятливими умовами життя. У такому випадку демографічні втрати набувають не лише кількісного, а й структурного характеру, що істотно послаблює потенціал суспільства та держави[2, с. 245].

Викладені підходи дозволяють дійти висновку, що демографічний розвиток і демографічна криза не є взаємовиключними станами, а становлять різні траєкторії розвитку демографічної системи залежно від збереження або порушення її історично сформованої міри. При цьому їх осмислення неможливе без урахування як якісних характеристик населення, так і просторової мобільності, соціального контексту та умов життєдіяльності людності.

Отже, слід зауважити, що демографічний розвиток і демографічна криза розглядаються не лише як результат сукупної дії соціально-економічних і культурних чинників, а як процеси, на які держава намагається впливати за допомогою спеціальних управлінських механізмів.

У наукових дослідженнях, присвячених проблематиці демографічного розвитку та демографічної кризи, все більш чітко простежується ідея про те, що ці явища не є виключно об'єктом наукового спостереження, а перебувають у сфері цілеспрямованої уваги держави як суб'єкта публічного управління. Демографічний розвиток і демографічна криза розглядаються не лише як результат сукупної дії соціально-економічних і культурних чинників, а як процеси, на які держава намагається впливати за допомогою спеціальних управлінських механізмів.

У цьому контексті показовою є позиція А.О. Дегтяра, який одним із перших у вітчизняній науці державного управління систематизував механізми державного впливу на демографічні процеси. Науковець виходив з того, що держава реагує на демографічні виклики через сукупність взаємопов'язаних інструментів, серед яких особливу роль відіграють правові, економічні та інформаційно-психологічні механізми. Правовий механізм у цьому підході спрямований на формування обов'язкових правил поведінки у сфері сімейних, трудових і міграційних відносин, економічний спрямований на фінансову підтримку сімей і стимулювання бажаних демографічних рішень, а інформаційно-психологічний - на формування суспільних установок і стандартів демографічної поведінки[3, с. 198].

Водночас, на нашу думку, наведені класифікації механізмів державного управління потребують подальшого адміністративно-правового уточнення. Демографічний розвиток і демографічна криза не можуть розглядатися лише як об'єкти «управління» у широкому значенні цього слова. Вони перебувають у сфері публічного адміністрування, що передбачає не лише застосування окремих інструментів впливу, а й чітке визначення правових форм, процедур, меж державного втручання та гарантій прав людини. Саме тому механізми державного впливу на демографічні процеси доцільно аналізувати не лише з позицій державного управління, а передусім кризь призму адміністративного права, як складові єдиного адміністративно-правового механізму регулювання демографічної сфери. Елементами такого адміністративно-правового механізму регулювання демографічної сфери є, насамперед, нормативно-правові приписи, що визначають цілі, принципи та пріоритети демографічного розвитку; система суб'єктів публічної адміністрації, наділених відповідною компетенцією у сфері демографічних відносин; адміністративні процедури, за допомогою яких реалізуються демографічні рішення; правові засоби впливу, спрямовані на корекцію демографічної поведінки та підтримку відтворювальних процесів; а також механізми контролю, відповідальності та захисту прав людини у демографічній сфері.

Саме у взаємодії та комплексному застосуванні зазначених елементів адміністративно-правовий механізм набуває здатності забезпечувати не лише формальне виконання окремих управлінських рішень, а й досягнення стійкого правового результату у вигляді впорядкованого, прогнозованого та легітимного державного впливу на демографічну сферу. Водночас слід зауважити, що поняття «демографічна сфера», на яке спрямований такий вплив, не має чіткого й системного нормативного закріплення, а його зміст у науковій літературі трактується неоднорідно, залежно від дисциплінарного контексту дослідження.

На нашу думку, демографічна сфера має низку характерних ознак, що дозволяють розглядати її як самостійний об'єкт адміністративно-правового регулювання. По-перше, вона охоплює суспільні відносини, пов'язані з відтворенням населення, його просторовою мобільністю та якісними характеристиками, які мають безпосереднє значення для існування й розвитку держави. По-друге, ці відносини мають публічний характер, оскільки держава визнає демографічні процеси сферою публічного інтересу та здійснює щодо них регулятивний вплив. По-третє, демографічна сфера характеризується комплексністю, оскільки поєднує правові, соціальні, економічні та організаційні елементи, інтегровані в єдиний механізм публічного адміністрування.

Особливої доктринальної ваги демографічна сфера набуває в умовах післявоєнного відновлення, коли демографічні процеси перестають бути фоновим соціальним явищем і трансформуються у визначальний чинник відбудови держави. Масові людські втрати, вимушене внутрішнє та зовнішнє переміщення населення, деформація вікової та професійної структури, зростання частки демографічно вразливих груп зумовлюють якісну зміну змісту демографічної сфери та посилюють потребу в її цілеспрямованому публічно-правовому регулюванні. За таких умов демографічна сфера перестає зводитися до сукупності процесів відтворення населення у вузькому розумінні та охоплює питання реінтеграції населення, відновлення людського потенціалу, забезпечення соціальної стійкості та довгострокової життєздатності суспільства.

У післявоєнний період держава вимушена здійснювати демографічну політику в умовах підвищеної невизначеності та ризиків, що зумовлює зростання ролі адміністративно-правових механізмів як інструментів не лише регулятивного, а й стабілізаційного впливу. Саме тому демографічна сфера в цей період об'єктивно формується як комплексний об'єкт публічного адміністрування, у межах якого поєднуються завдання відновлення чисельності населення, збереження його якості, забезпечення прав людини та реалізації публічного інтересу держави.

З урахуванням наведеного вважаємо, що **демографічна сфера у адміністративно-правовому значенні** - це сукупність суспільних відносин, пов'язаних з відтворенням населення, його просторовою мобільністю, віковою та соціальною структурою, а також якісними характеристиками людського потенціалу, у межах яких держава здійснює цілеспрямований владно-організаційний вплив за допомогою адміністративно-правових засобів, форм і процедур з метою забезпечення публічного інтересу, захисту прав людини та досягнення демографічної стійкості.

Література:

1. Стешенко В. С. Зміст понять «демографічний розвиток» і «людський розвиток»: тотожності та відмінності. *Демографія та соціальна економіка*. 2013. № 1 (19). С. 5–16.

2. Піскунов В. П. Про необхідність розвитку теорії сучасної демографічної кризи. *Демографія та соціальна економіка*. 2007. № 2. С. 234–246.

3. Дегтяр А.О. Теоретико-методологічні засади розробки та реалізації державної демографічної політики в Україні. *Публічне управління: теорія та практика*: збірник наук. праць Асоціації докторів наук з держ. управління. 2012. Вип. 2. С. 196–200.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-52>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ

Демчук Максим Романович

*аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін та статистики
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Право власності є одним з базових речових прав, що регулюються та захищаються цивільним законодавством. Воно дає власнику певні ключові права: володіння, тобто фізичного володіння; користування, тобто експлуатації речі, її застосування із отриманням вигоди; розпорядження, тобто можливості визначати долю майнового об'єкта.

Таким чином, право власності дозволяє власнику приймати будь-які рішення та вчиняти будь-які дії щодо належного йому майна, що не